

Леся **КОНОПЛЯНИК**,
ст. викладач

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ ДО ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У контексті сучасних євроінтеграційних процесів особливого значення набуває підготовка інженерів авіаційної галузі, здатних застосувати знання з іноземної мови у своїй професійній діяльності. Володіння іноземною мовою – важлива умова ефективної іншомовної діяльності у професійному середовищі, оскільки вона сприяє обговоренню фахових питань, пошукові нової інформації, аналізу іншомовних джерел для отримання даних, які поліпшують виконання професійних завдань та сприяють спілкуванню з іноземними колегами для набуття досвіду та обміну інформацією.

Вивчивши і проаналізувавши “Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти” [2] щодо рівнів володіння іноземним мовленням та ОПП (освітньо-професійні програми), робочі навчальні програми майбутніх інженерів авіаційної галузі та опираючись на дослідження Гришкової Р.О. [1; 18], Ніколаєвої С.Ю. [3], Ягельської Н.В. [4; 15] та інших, ми дійшли висновку, що в умовах інтеграції України до європейського простору та відповідно до вимог, які ставлять сучасні роботодавці до випускників вищого закладу освіти, майбутній інженер авіаційної галузі повинен володіти рівнем В2 (незалежний користувач), який дозволить йому належним чином використовувати іноземну мову у професійній діяльності, оскільки основними завданнями підготовки майбутніх інженерів авіаційної галузі є готовність до професійної діяльності; розвиток усвідомленої потреби до саморозвитку; формування іншомовної готовності; розвиток творчої особистості. Формування іншомовної готовності передбачає не лише наявність певних знань, властивостей або якостей особистості, її стану чи здатності до продуктивної діяльності, але й усвідомлене розуміння ролі іноземної мови для професійної діяльності, застосування студентами знань, умінь і навичок для реалізації спілкування іноземною мовою за фахом та практичні вміння спілкуватися іноземною мовою.

© Л. КОНОПЛЯНИК, 2009

Тому метою обов’язкового змістового курсу є оволодіння професійно-орієнтованими іншомовними вміннями на рівні В2. Курс триває чотири навчальні роки і на опрацювання необхідного матеріалу виділяється визначена кількість годин, передбачених Міністерством освіти і науки України.

Аналіз зазначених вище документів дав підстави нам зрозуміти та сутність рівня В2. З цією метою ми виділили наступні компоненти цього рівня: діапазон знань, правильність мовлення, швидкість мовлення, взаємодія із співрозмовником, зв’язність мовлення та їх змістові характеристики.

Було зроблено висновки, що студент, який має рівень В2, необхідний для ефективної іншомовної професійної діяльності:

- ✧ достатньо володіє мовою для того, щоб робити точні описи, висловлювати власну думку на загальні та професійні теми без надто помітних пошуків слів, і використовує з цією метою деякі складні мовленнєві звороти (діапазон знань);
- ✧ показує відносно високий ступінь граматичного контролю, не робить помилок, які призводять до непорозуміння, і може виправити більшість своїх помилок (правильність мовлення);
- ✧ може продукувати фрази або речення у досить швидкому темпі, навіть за умови сумніву під час пошуку структур чи виразів (швидкість мовлення);
- ✧ може вести бесіду, висловлюватись належним чином та закінчувати її, коли це потрібно, може дискутувати на доступні теми, забезпечуючи розуміння, та залучаючи інших до дискусії (взаємодія із співрозмовником);
- ✧ може використовувати обмежене число схем зв’язку, щоб його висловлювання мало точний, зв’язний характер, навіть якщо у ньому трапляються деякі “стрибки” під час довгого говоріння (зв’язність мовлення).

Для більш детального аналізу було також розглянуто рівень В2 у різних видах мовленнєвої діяльності, а саме: читанні, аудіюванні (розумінні джерела), говорінні (монологічному та діалогічному мовленні) та писемному мовленні. Отже, студент, що має рівень В2, розуміє об’ємні висловлювання і стежить за аргументацією на доступні розмовні та професійні теми, розуміє більшість новин та програм про поточні події, більшість фільмів літературною мовою та документальних фільмів зі своєї спеціальності. Він також може читати статті та повідомлення з сучасних проблем, автори яких мають особливу позицію чи точку зору, може зрозуміти сучасну літературну прозу, профе-

сійно-спрямовану літературу, статті в професійних журналах та інших фахових джерелах. Такий фахівець здатний брати активну участь у дискусіях у знайомих контекстах (розмовні, побутові, ділові та професійно-спрямовані теми), викладаючи і захищаючи свою точку зору (свої погляди); може представляти чіткі, детальні висловлювання про широке коло питань, що стосується сфер його інтересів (включаючи професійні інтереси), може висловлювати думку на запропоновану тему, наводячи аргументи “за” і “проти”, може готувати і робити невеликі презентації іноземною мовою.

На етапі констатуючого експерименту ми визначали, чи мають майбутні інженери авіаційної галузі (студенти 4 курсу спеціальності “Обладнання повітряних суден”) рівень володіння мовою незалежного користувача (B2), який відсоток студентів має позитивний результат, які психолого-педагогічні умови сприяють підвищенню цього рівня, які перешкоди стоять на заваді досягнення цього рівня, які методи і технології позитивно впливають на навчальну діяльність з метою удосконалення знань, умінь і навичок. Спочатку був визначений стан готовності студентів 4 курсу до використання іноземної мови у професійній діяльності за наступними критеріями:

- ✧ успішність (за результатом спеціально проведеного тестування, модульного контролю, комплексних контрольних робіт, оцінок з предмету “Іноземна мова за професійним спрямуванням”) лише 16% студентів випускних курсів мали найвищий рівень і 10% – низький (оцінка “незадовільно”);
- ✧ мотивація (за результатами проведення анкетування) – 18% високий рівень і 22% – низький.

Наступним кроком було проаналізовано педагогічні технології, які сприяли підвищенню рівня готовності студентів до використання іноземної мови у професійній діяльності, зокрема такі креативні методи навчання, що спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів та підвищення їх рівня знань, як “кейс-метод”, “мозковий штурм”, метод інциденту, пізнавальні, рольові та ситуаційні ігри, пошукова діяльність, а також проблемне та розвивальне навчання тощо. Хоча і була визначена їх важлива роль для формування готовності до використання іноземної мови в майбутній професійній діяльності, але потребувало подальшого дослідження створення належних педагогічних умов з метою ефективного використання цих технологій при вивченні іноземної мови у підготовці майбутніх інженерів авіаційної галузі. Тому потребувала розробки логічно вибудована модель навчального процесу, спрямована на підвищення рівня

володіння іноземною мовою для активного її використання у майбутній професійній діяльності.

Метою розробки моделі ми вбачали підвищення рівня готовності майбутніх інженерів авіаційної галузі до використання іноземної мови у професійній діяльності, що є необхідною умовою для продуктивної та ефективної діяльності.

Серед основних принципів методичної організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх інженерів з опанування змісту освіти у процесі навчання іноземних мов найважливішими, на нашу думку, є наступні: природовідповідності, доступності, професійної спрямованості, диференціації та інтегрованості професійних, міжпредметних, комунікативних знань, умінь і навичок.

Для ефективного навчання іноземній мові майбутніх інженерів необхідне виконання таких педагогічних умов: діагностика студентів за навчальними можливостями та здібностями; науково обґрунтований добір і структурування змісту навчального матеріалу курсу “Іноземна мова за професійним спрямуванням”; диференціація змісту матеріалу, обумовлена професійним спрямуванням даної дисципліни, етапами навчання та рівнями розвитку знань, умінь і навичок студентів; мотивація навчання шляхом орієнтації на інтегральну готовність майбутніх інженерів до професійної діяльності на основі єдності особистісного і професійного розвитку; рольова та ситуативна організація навчальних занять та диференційоване використання ігрових занять та креативних технологій на заняттях.

Для створення педагогічних умов, зазначених вище, необхідним було використання наступних методів навчання: методів стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності (створення ситуацій інтересу до навчання), методів активізації навчально-пізнавальної діяльності (проблемні, дослідницькі, продуктивні, пошукові методи, контекстне навчання, рольові/ ділові ігри) та креативних методів (кейс-метод, мозковий штурм, метод круглого столу, метод інциденту тощо). Вибір методу навчання залежав від етапу навчання, рівня розвитку знань, умінь і навичок студентів, а також від професійного спрямування дисципліни “Іноземна мова”.

Весь курс навчання ми поділили на три етапи: 1 курс – адапційно-корективний етап, 2 курс – перехідний етап та 3–4 курси – базовий професійно спрямований етап.

Перший етап ми пропонуємо присвятити надолуженню прогалин середньої освіти, підведення студентів до рівня володіння мовою, необхідного для опанування професійної іноземної мови, та вивченню

тем (побутові, країнознавчі), які цікавлять студентів на цьому етапі навчання. Оскільки студенти приходять до вищого закладу освіти з різним рівнем підготовки і іноді недостатнім для вивчення професійно-спрямованих тем, то перед початком навчання ми вважаємо за необхідне визначити вхідний рівень знань у вигляді тестування на визначення загального рівня володіння іноземною мовою. Це дозволить викладачу скорегувати свою роботу таким чином, щоб заповнити прогалини у знаннях. Перший етап являє собою сукупність знань лінгвістики, що вивчається на тематичному матеріалі загального рівня складності з метою контролю і корегування наявних у студентів першого курсу навчання знань, умінь і навичок як лінгвістичних, так і комунікативних. Специфіка тем першого рівня пов'язана з цілями повсякденного спілкування, які є актуальними сьогодні, причому стратегічним завданням є не накопичення знань, а підготовка самостійної творчої особистості, здатної знаходити необхідну для неї інформацію, використовувати її у своїй діяльності і здійснювати ефективне спілкування у межах тем. В якості активних методів та технологій, що були використані нами на першому курсі у студентів виділимо рольові ігри, виконання творчих завдань (написання творів, підготовка міні-проектів, складання кросвордів з певної теми), метод мозкового штурму, дискусії та обговорення загальнокультурних тем, пошукова діяльність у вигляді підготовки доповідей та рефератів.

Перехідний етап характеризується розвитком умінь і навичок роботи з фаховою іноземною літературою та накопиченням професійного словника-мінімуму. На відміну від першого курсу, теми вже наближаються до майбутньої професійної діяльності, проте носять ще озайомлювальний характер. У той же час потрібно зазначити, що з цього етапу розпочинається набір професійно-спрямованої термінології. Окрім традиційних форм і методів навчання, також корисними будуть методи, описані для першого курсу, але їх зміст дещо відрізнятиметься.

На третьому етапі домінантою стають фахові тексти, опрацювання яких готує студента до іншомовного спілкування на професійні теми, що є джерелом поглиблення його фахових знань. Саме на цій стадії відбувається процес найглибшої інтеграції знань професійних та знань з іноземної мови, коли іноземна мова стає тим інструментом, який активізує, поглиблює професійний світогляд студента. Виходячи з того, що процес інтеграції професійних знань в курсі іноземної мови представляє собою спіралеподібну криву, тож, спочатку, він відбувається на рівні введення окремих лексичних одиниць професійного

спрямування (що спостерігається ще з 2 курсу), потім їх функціонування у реченнях і лише згодом у тексті. На цьому етапі мотивація на професійну діяльність стає профілюючою, оскільки вивчаються профільні предмети, які все більше наближають студентів до майбутньої професійної діяльності. На перший план виходять: квазіпрофесійна діяльність (рольові ігри професійного спрямування), ситуативна діяльність (кейс-метод) та пошукова діяльність (міжпредметні конференції).

Контроль, на нашу думку, є необхідною складовою оцінювання і встановлення зворотного зв'язку між процесом навчання і одержаним результатом. Контроль навчання іноземній мові розроблявся з опорою на програму з іноземної мови за професійним спрямуванням, де для різних етапів визначено знання, уміння і навички письмового і усного іноземного мовлення.

Нами були застосовані такі форми контролю як попередній (вхідний), поточний, тематичний, рубіжний, підсумковий (за терміном проведення), остаточний (за якістю засвоєного навчального матеріалу), у формах контрольних, самостійних, перевірочних, тестових робіт, модульних контрольних робіт, співбесіди, заліку, іспиту.

В розробленій нами моделі навчання, окрім контролю за рівнями готовності до використання іноземної мови, сформованих у студентів – майбутніх інженерів також впроваджувався контроль за динамікою формування рівнів готовності до ефективного використання іноземної мови у майбутній професійній діяльності. Для цього ми визначили наступні компоненти і критерії оцінки рівнів готовності до ефективного використання іноземної мови у майбутній професійній діяльності, в яких успішність з окремих предметів представлена як окремими показниками. Серед компонентів сформованості готовності ми виділили наступні: мотиваційний, вольовий, змістовий, діяльнісний, ситуативно-орієнтаційний та оцінювальний. А серед критеріїв сформованості готовності до використання іноземної мови у професійній діяльності можна визначити наступні: мотивація вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови, здатність успішно виконувати професійну іншомовну діяльність (теоретико-практична підготовленість), творче опанування продуктивним стилем іншомовної професійної діяльності та здатність до самостійності у прийнятті оптимальних рішень та рефлексії.

Відповідно до цих критеріїв можна виділити наступні рівні сформованості готовності до іншомовної професійної діяльності: низький

(репродуктивний); середній (реконструктивний); достатній (продуктивний) та високий (творчий).

За нашою системою підготовки майбутніх інженерів основним результатом навчання є не обов'язкове досягнення кожним майбутнім фахівцем максимально високих рівнів володіння іноземною мовою, а обов'язкове володіння максимально високими рівнями готовності до ефективного використання іноземної мови у майбутній професійній діяльності.

Таким чином, результативний компонент підготовки майбутніх інженерів передбачає оцінку сформованих у студентів рівнів знань, умінь і навичок, особистісного і професійного розвитку, сформованості мотивації навчально-пізнавальної і професійної діяльності.

Лише використання всіх компонентів моделі як цілісної системи сприятиме підвищенню рівня готовності майбутніх інженерів авіаційної галузі до іншомовної професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Гришкова Р.О.* Педагогічні умови реалізації особистісно орієнтованого навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей вищих закладів освіти: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. – К., 2000. – 20 с.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. українського видання д-р пед. наук, професор С.Ю. Ніколаєва. – К., 2003. – 262 с.
3. *Николаева С.Ю.* Индивидуализация обучения иностранным языкам: Монография. – К., 1987. – 139 с.
4. *Ягельська Н.В.* Методика організації самостійної роботи студентів з англійської мови з використанням професійного мовного портфеля: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2005. – 23 с.

АНОТАЦІЯ

Конопляник Л. Експериментальна модель підготовки майбутніх інженерів авіаційної галузі до іншомовної професійної діяльності

У статті представлено авторську дидактичну модель підготовки майбутніх інженерів авіаційної галузі до використання іноземної мови у майбутній професійній діяльності та пояснюються основні компоненти моделі. Також розглядаються основні критерії, показники та характеристики рівнів

готовності майбутніх інженерів авіаційної галузі до іншомовної діяльності з метою визначення необхідного рівня для продуктивної діяльності.

SUMMARY

Konoplianyk L. Experimental Model of Aviation Engineers' Training for Foreign Professional Activity

The article deals with author's didactic model of aviation engineers' training for foreign professional activity. The main criteria, indices and characteristics of preparedness levels for foreign professional activity are also shown in the given article with the purpose of determining the necessary level for effective activity.